

міністрами-резидентами та російськими сановниками. Натомість, другою причиною такого негативного становища, яке не сприяло зміцненню ідеї збереження автономних прав Гетьманщини, став політичний аспект. А саме – слабка державницька програма та національна ідея в українському середовищі. Водночас доцільно зауважити, що ідея суверенітету Лівобережної України ще жевріла серед української еліти та козацтва. Розмежування Української держави та Московії у свідомості патріотично налаштованого українства було доволі чітким. В. Брехуненко з цього приводу зазначає, що як і старшина, прості козаки розводили Українську державу та Московію по різних кутах, вважаючи їх окремими тілами, а гетьмана – самостійним правителем, недвозначно віддаючи перевагу всьому своєму перед московським.

Отже, можна сміливо стверджувати, що після подій 1709 р. у середовищі тогочасних українських старшин чітко викристалізувалися два вектори: «автономістський» та «угодовський», зважаючи на вплив тогочасних суспільно-політичних реалій. У «чистому» вигляді віднайти представника істеблішменту не видається принагідним, адже їхньому «психологічно-світоглядному зламові» сприяла хитка ситуація «несамостійності», у якій опинилася Лівобережна Україна. Українська старшина XVIII ст. прагнула зрівняння з правами російського дворянства, збереження своїх владних позицій. Водночас у їхньому світогляді ще жевріла ідея відродити колишні вольності і привілеї та самостійно провадити внутрішньо- та зовнішньополітичний вектори.

УДК 94:323](477.8)(092)

ДІЯЛЬНІСТЬ СТЕПАНА БАНДЕРИ В ОЦІНОЧНИХ СУДЖЕННЯХ ПОЛІТИЧНИХ ДІЯЧІВ

Б. Ю. Теміров

Жодна особа в українській історії не викликає таких запальних дискусій як Степан Бандера. Причому, розгортаються вони як в українському просторі, так і за його межами, як у науковому форматі, так і в публіцистиці та медіа. Цю постать інтенсивно експлуатують представники різних культурно-політичних шарів суспільства. Його ім'я звучить у політичних студіях і на найвищих державних трибунах. А анексія Криму, військова агресія на сході України додатково посилили резонанс довкола очільника ОУН(б). До діяльності С. Бандери апелюють і сучасні політики, використовуючи його ім'я в якості додаткового аргументу на користь тієї чи іншої позиції. За мету даної публікації поставлено аналіз висловлювань сучасних політичних діячів про українського діяча на основі опрацювання інформаційних матеріалів.

Красномовну характеристику лідера українських націоналістів дав мер Тернополя Сергій Надал. У виступі 15 жовтня 2019 р., присвяченому дню пам'яті Степана Бандери та опублікованому на офіційному сайті Тернопільської міської ради, він стверджував, що цей діяч займав особливу роль у боротьбі за державну незалежність. Він і його родина зазнали жорстокого переслідування з боку нацистського та більшовицького тоталітарних режимів, а тому його ім'я справедливо вважається символом обстоювання України. Недарма, зазначив мер, усіх борців за незалежність останні кілька десятиків років називають «бандерівцями». Ідеї С. Бандери надихали українських дисидентів, учасників національно-визвольного руху 1980-х, бійців української армії та добровольців теперішньої війни з російським агресором. На переконання промовця, імені С. Бандери бояться ті, хто хоче бачити Україну «радянською», в якій нема історії та національної самоповаги. С. Надал наголосив, що С. Бандера закликав бути собою та спиратися на власні національні інтереси. Його ідеї є прямим заклик до єдності усіх, хто хоче бачити Україну сильною і

незалежною. Особливо важливою є така єдність перед ворогом, котрий і сьогодні веде підступну війну проти України. Отже, очільник Тернополя апелював до імені Провідника ОУН(б) з мобілізаційною метою, наголосивши на його послідовній проукраїнській діяльності, ставлячи її за приклад сучасним політикам.

Протилежну позицію демонструють російські можновладці. Ім'я С. Бандери було використано під час дуже сумної для України події – анексії Криму. Коли у березні 2014 р. в Москві підписувався «договір про приєднання Криму до Росії», у виступі в Георгіївському залі Кремля В. Путін заявив: «Ми завжди поважали територіальну цілісність України. На відміну від тих, хто приніс її в жертву своїм політичним амбіціям. Вони хизуються гаслами про велику Україну, але саме вони зробили все, щоб розколоти країну. Крим був і залишиться і російським, і українським, і кримськотатарським. Але він ніколи не буде бендерівським». Остання фраза Президента РФ може бути натяком на те, що до цього «приєднання» у Криму знаходилися чи ним керували «бендерівці» (прикметним є написання слова). Це яскравий приклад використання історичної пам'яті як додаткового аргументу у військово-політичному конфлікті, адже В. Путін вкотре виставляє Росію як «визволительку», використовуючи жупел «українського націоналізму».

На початку 2020 р. сенатор Олексій Пушков заявив, що з такими постатями, як Степан Бандера, Україна може стати вигнанцем у міжнародній спільноті. Цим він прокоментував фейкову доповідь «Степан Бандера и Украинское государство в 1941 году», що була видана за матеріал американського ЦРУ. Хоча як виявилось, текст являв собою лише огляд зарубіжної преси, здійснений спецслужбою. Але це не завадило спікерці МЗС РФ М. Захаровій поширювати неправдиву інформацію. Тобто стався дипломатичний казус внаслідок використання неперевіраних фактів у погоні за антиукраїнською сенсацією. Це свідчить про категорично негативну оцінку лідера ОУН(Б) на вищому державному рівні сусідньої держави. Прикметним у цій публікації та доволі поширеним у медійному російському просторі є маніпулятивне ототожнення націоналістів і нацистів. У її тексті підкреслюється, що Росія звернула увагу зовнішнього світу на таке явище як героїзація українських націоналістів / «нацистів». Така позиція не дивна, адже Росія не просто оголосила себе правонаступницею СРСР, але й успадкувала його ідеологічні стереотипи, зокрема у ставленні до України, і в цьому за будь-якої нагоди експлуатується постать С. Бандери.

Негативну позицію стосовно очільника ОУН(б) в контексті подій Другої світової війни на теренах Чехії демонструє Радек Вондрачек, голова нижньої палати чеського парламенту. За даними протоколів народних судів війська А. Власова, який перейшов на бік нацистів, брали участь у знищенні чехів у різних регіонах країни. Саме протоколи народних судів використовує Р. Вондрачек для обґрунтування своєї позиції. Здавалося б, до С. Бандери це не має прямого стосунку, але очільник чеського парламенту сказав інше: «Відкинути радянську систему і перейти на бік нацистів, як у перебігу війни вирішили Власов, Бандера і багато інших, не було свідченням героїзму. Тому переписувати велику історію Другої світової війни через її празький епізод неправильно». У даному випадку один із чеських лідерів посиляється на поширений міф про колабораціонізм С. Бандери, що не є сенсацією, адже цей фейк здобув поширення далеко за межами України вже доволі давно. Крім цього, у Чехії доволі яскраво простежуються проросійські погляди серед політиків вищого щаблю, хоча б на рівні чеського президента Мілоша Земана, якого вважають близьким соратником В. Путіна. Хоча це прямо не впливає на антибендерівські тези в Чехії, але створює тло для засудження деяких фрагментів історичної пам'яті України та формування одіозного образу України.

Отже, постать Степана Бандери доволі неоднорідно оцінюється політиками найвищого рангу України та зарубіжних держав. Це пояснюється різними, часто протилежними цілями, що реалізуються в публічному просторі. При цьому саме політичні діячі широко послуговуються стереотипами, міфами, чутками, адже для багатьох із них має значення не перевірений факт, а враження, що має справити та чи інша заява. Наразі можна говорити про ситуацію вихолощення постаті С. Бандери, коли у фокусі перебуває не особа, яка діяла у конкретній історичній епосі, а лише ім'я як символ або героїчного, або негативного.